

Het collectieve geheugen als informatiefilter

Hoe we kinderen kunnen leren omgaan met de mediocratie

Kennisnet, virtueel platform, de Balie, EPN (netwerk voor de informatiesamenleving) en Cinekid; het zijn maar enkele van de organisaties die zich bezighouden met media-educatie. Over één ding lijken ze het eens: het onderwijs zal zich moeten aanpassen aan de razendsnelle ontwikkelingen die zich voordoen onder de noemer (Nieuwe) Media.

Een documentaire over een meisje uit Enschede dat op zoek gaat naar haar kat die ze sinds de vuurwerkcramp kwijt is. Een documentaire over kindsoldaten in Sierra Leone die terugkeren in de maatschappij. Een fictiefilmpje over een meisje dat haar moeder verliest aan aids. Het is een deel van het programma dat Cinekid vorig jaar vertoonde voorafgaand aan een debat over het wel of niet beschermen van kinderen voor bepaalde vormen van informatie¹.

Het Jeugdjournaal, z@ppelin, Klokhuis, computerspelletjes, websites, billboards, gsm, sms; op allerlei manieren en via de meest uiteenlopende media worden kinderen overspoeld door data.

Deze datastromen zijn niet meer weg te denken uit onze 'mediocratie'. Een opletende ouder screent misschien nog wel de televisiegids om zo de meest geschikte programma's uit te kiezen. Wellicht is bij het ADSL-pakket meteen ook de software aangekocht die het kind moet beschermen tegen pornosites en andere ellende. Of we hiermee kinderen tegen alle ongewenste data kunnen beschermen is nog maar de vraag. Maar is het wel de belangrijkste vraag? De toevoer van data via de media is niet te stoppen. Misschien kunnen we maar beter de mediocratie zoals die zich nu ontwikkelt accepteren en bedenken hoe we kinderen vaardigheden mee kunnen geven waarmee ze de data kunnen omzetten in informatie.

In september 2001 beschreef Sannette Naeyé, directeur van Cinekid, hoe zij zich media-educatie voorstelt op basisscholen (Naeyé 2001). Het onderwijs moet **kinderen spelenderwijs kennis laten maken met beeldcultuur van binnenuit en daarnaast moeten de kinderen al doende een soort visuele geletterdheid opdoen**. Het gaat dan niet om een gesprek over een film of theaterstuk waar net naar gekeken is.

Die vertaalslag van het visuele naar het verbale alleen is niet genoeg. Kinderen zullen het meest gebaat zijn bij een actieve benadering van de media: bouw je eigen

¹ Een samenvatting van het debat 'Changing Children in a Changing World, International Seminar Cinekid 2002' is te vinden op <http://www.cinekid.nl/professionals/index.php>.

website, bedenken je eigen reclame, maak samen een documentaire. Maar hoe leer je kinderen omgaan met de oningebodde data waar de media hen ook mee overspoelt? De Voorkant van de Volkskrant, een 'volwassen' televisieprogramma waar stiekem langs gezapt wordt, een site op het internet. Hoe prikkel je kinderen op zoek te gaan naar contextinformatie van de meer indringende beelden die ze, al of niet per ongeluk, tegenkomen?

Dwarsverbanden en selecties Rob van Kranenburg coördineerde in 2002 een reeks expertdebatten rond het thema media-educatie in de Balie. Onder de noemer beeldessay zijn on line samenvattingen van deze gesprekken te vinden (Kranenburg 2003a). Van Kranenburg – hij is zelf ook als leraar werkzaam geweest – beschrijft in een inleiding op deze samenvattingen de veranderende rol van de leraar en de stappen die gezet moeten worden om tot een onderwijssysteem te komen waarin alle elementen van onze tijd een plaats krijgen: 'We leren lezen op school, we leren niet kijken. We doen alsof onze blik neutraal is. **De taal in de wereld in de openbare ruimte is visueel, iconografisch en direct. Er is steeds minder vertaling tussen de taal van de school en de taal van de straat. Er is behoefte aan didactiek en vooral lesmateriaal rond beeldcultuur**' (Kranenburg 2003b).

De leraar moet in eerste instantie een expert zijn op het gebied van informatie-architectuur. Hij moet zijn autoriteit voornamelijk ontleen aan de context die hij zijn leerlingen biedt, of dat nu gaat om wiskunde, geschiedenis, aardrijkskunde of kunstzinnige vorming. Kinderen moeten gestimuleerd worden dwarsverbanden te leggen, eigen selecties te maken. En tegelijkertijd moet er een gemeenschappelijke basis gelegd worden.

Zonder zo'n gemeenschappelijke basis bestaat het gevaar dat Umberto Eco ziet in de digitalisering van ons collectief geheugen: 'Vroeger wisten we dat er bevoorrechte keuzes waren, zoals de katholieke keuze, de marxistische keuze, de conservatieve keuze, enzovoorts. We konden voorzien hoe de informatie geselecteerd zou worden al naargelang de keuze van het naslagwerk: de Bijbel, de Encyclopédie van Diderot, Het Kapitaal, de Cours de Linguistique générale van Saussure... Tegenwoordig maakt iedereen een eigen keuze op een geheel nieuwe en onvoorspelbare manier. Vijf miljard bewoners van het aardoppervlak, vijf miljard ideologische filtermechanismen. Het gevolg zou weleens een maatschappij van allemaal naast elkaar bestaande identiteiten kunnen zijn (wat me een vooruitgang lijkt), zonder de tussenkomst van een groepsverband (wat me een gevaar lijkt). Ik weet niet of zo'n maatschappij zou kunnen functioneren. Een beetje kudde-instinct is volgens mij noodzakelijk...

– En laten we niet vergeten dat het individu criteria en een hiërarchie nodig heeft om een eigen visie op de wereld te ontwikkelen.

Zeer zeker! **Niemand is bij machte om criteria op te bouwen aan de hand van zijn eigen leven. Daarom accepteren we het filter van het collectieve geheugen.** Omdat we ermee gediend zijn' (Eco 1999).

'De taal in de wereld in de openbare ruimte is visueel, iconografisch en direct. [...] Er is behoefte aan didactiek en vooral lesmateriaal rond beeldcultuur'

'Niemand is bij machte om criteria op te bouwen aan de hand van zijn eigen leven. Daarom accepteren we het filter van het collectieve geheugen'

Gemene deler Datgene wat de ene identiteit met de andere verbindt, de gemeenschappelijke basis die aan communicatie ten grondslag ligt, noemt men cultuur. Dus hoe leren we kinderen omgaan met een samenleving waar de media een steeds grotere rol lijken te krijgen? De oplossing ligt hier niet in het afschermen van kinderen voor bepaalde data door externe kunstmatige filters.

We moeten ze leren kijken, we moeten ze de ruimte geven om zelf met de media te experimenteren en we moeten ze een contextbegrip geven ontleend aan de cultuur als gemene deler van onze samenleving.

Jasmijn Snoijink is als programmamanager werkzaam bij EPN, platform voor de informatiesamenleving.

Met dank aan Rob van Kranenburg.

Literatuur

Eco, U., S.J. Gould, J.C. Carrière, J. Delumeau (1999) Gesprekken over het einde der tijden. Vertaald door Nele Ysebaert. Amsterdam: Uitgeverij Boom, 39-40.

Kranenburg, R. van, e.a. (2003a) Beeldessay. Op: <http://beeldessay.kennisnet.nl/>, april.

Kranenburg, R. van (2003b) Media-educatie. Op: <http://beeldessay.kennisnet.nl/intro.html>, april.

Naeyé, S. (2001) 'The medium is the method: media-educatie voor kinderen tot twaalf jaar'. In: Boekmancahier, jrg. 13, nr. 49, september.

Gerelateerde links

<http://beeldessay.kennisnet.nl/>
<http://www.cinekid.nl>
<http://www.epn.net>
<http://www.kennisnet.nl/portal/home/index.html>
<http://www.virtueelplatform.nl>
<http://www.virtueelplatform.nl/docs/finalcinekid.doc>

Foto Sanne Peper